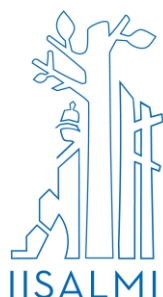

IISALMEN KAUPUNGIN VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA 2024-2030

Kaupunginhallitus 26.2.2024 § 49

Kaupunginvaltuusto 18.3.2024 § 7

Sisällys

1. Johdanto.....	2
1.1 Iisalmen kaupungin toimintaympäristön kuvaus.....	3
2. Tausta, tarkoitus, tavoitteet.....	4
2.1 Tausta.....	4
2.1.1 Vammaispolitiikkaa ohjaava lainsäädäntö.....	4
2.2 Iisalmen vammaispoliittisen ohjelman tarkoitus ja tavoitteet.....	5
3. Keskeiset käsitteet.....	7
3.1 Vammaisen henkilö.....	7
3.2 Yhdenvertaisuus.....	7
3.3 Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen.....	7
3.4 Esteettömyys.....	8
3.5 Saavutettavuus.....	9
4. Varhaiskasvatus ja koulutus.....	10
5. Työ ja päiväaikainen toiminta.....	12
5.1 Yleistä.....	12
5.2 Iisalmen kaupungin tarjoamat palvelut.....	14
6. Asuminen sekä rakennettu ja aineeton ympäristö.....	16
7. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut.....	20
7.1 Liikunta- ja nuorisopalvelut.....	20
7.2 Kulttuuri- ja kirjastopalvelut.....	22
7.3 Kansalais- ja musiikkiopisto.....	23
8. Vammaispalvelukeskukset.....	24
9. Vammaisneuvosto.....	25
10. Tavoitteet vuosille 2024-2030.....	26
11. Toimenpiteet ja seuranta.....	27
11.1 Vammaispoliittisen ohjelman työryhmän suosittelemat toimenpiteet.....	27
11.2 Iisalmen kaupungin toimialojen toimenpiteet.....	28

1. Johdanto

”Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle”

Vammaispoliittinen ohjelma toimii kunnan vammaispoliittisena suunnannäyttäjänä, työvälineenä ja määräajoin tarkistettavana tietolähteenä. Se kuvastaa vammaisten ihmisten olosuhteita ja heidän tarpeitaan sekä sitouttaa eri osapuolia vammaisten ihmisten aseman parantamiseksi Iisalmissa.

Vammaispoliittinen ohjelma tuo esille vammaisten ihmisten tarpeet kunnan palveluissa ja niiden suunnittelussa. Vammaisten ihmisten oikeudet eivät toteudu vielä täysimääräisesti yhteiskunnassa, mikä tarkoittaa vammaisten ihmisten erityistarpeiden huomiointia.

Iisalmen kaupungin ensimmäinen vammaispoliittinen ohjelma laadittiin vuosille 2017–2021. Kyseisen ohjelman toteuttamisessa noudatettiin Suomen vammaispoliittista ohjelmaa VAMPO 2010–2015 ”Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle”, sisältöalueineen, toimenpide-ehdotuksineen ja vastuutahoineen kunnalliselle tasolle tarpeellisilta osin soveltaen.

Iisalmen kaupunginhallitus nimesi kokouksessaan 25.4.2022 § 107 edustajansa työryhmään, jonka tehtäväksi tuli päivittää vammaispoliittinen ohjelma vuosille 2022–2027. Iisalmen kaupungin vammaispoliittisen ohjelman työryhmä laati päivityksen vuosille 2024–2030. Kaupunginhallitus pyysi myös vammaisneuvostoa, teknistä lautakuntaa, sivistys- ja hyvinvointilautakuntaa sekä Ylä-Savon SOTE kuntayhtymää nimeämään edustajansa kyseiseen ryhmään.

Hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa 1.1.2023 Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän nimeämät edustajat jättäytyivät pois työryhmästä.

Vammaispoliittisen ohjelman työryhmä järjesti keskustelutilaisuuden 11.1.2024, jonne kutsuttiin Iisalmissa toimivia vammaisyhdistyksiä. Ohjelman luonnos lähetettiin luettavaksi yhdistyksille ennen tilaisuutta. Näin yhdistykset pääsivät vaikuttamaan vielä luonnosvaiheessa olevaan ohjelmaan.

Työryhmään kuuluivat

Teija Itkonen-Brilli	Iisalmen kaupunginhallitus
Anne Kekkonen	Iisalmen kaupunginhallitus
Senni Martikainen	Iisalmen kaupunginhallitus
Anne Roponen	tekninen lautakunta
Elina Puustinen	sivistys- ja hyvinvointilautakunta
Marja Lipponen	vammaisneuvosto
Tuija Sariola	vammaisneuvosto
Saija Vornanen	vammaisneuvosto
Minna Kesonen	teknisen toimialan johtoryhmän nimeämänä
Hanna Holopainen	hyvinvointi- ja osallisuuskoordinaattori
Petra Kajanus	työryhmän koordinoija ja sihteeri

1.1 Iisalmen kaupungin toimintaympäristön kuvaus

Ihana, Inspiroiva ja Ihmeellinen Iisalmi on 20 801 (Tilastokeskus 2022) asukkaan pohjoissavolainen kaupunki, jonka tarkoituksena on olla hyvinvoinnin ja osaamisen aktiivinen kehittäjä sekä toimivan ja turvallisen kaupunkiympäristön rakentaja. Iisalmi haluaa toimia rohkeasti maalla ja maailmalla, ja luoda vastuullista tulevaisuuden ympäristöä. Iisalmessa kaikki saavat onnistua.

Iisalmi on tunnettu osaamisen paikkana paitsi yritystensä myös laadukkaan kasvatuksen ja opetuksen ansiosta – Iisalmessa koulutus on ollut arvovalinta jo vuosia. Myös vapaa-ajan viihtyvyyteen sekä harrastamisen kautta syntyvään hyvinvointiin ja osaamiseen on panostettu, sillä Iisalmi tarjoaa kokoonsa nähden erinomaiset harrastusmahdollisuudet niin kulttuurissa kuin liikunnassakin.

Iisalmi on huolehtiva kotikaupunki, joka haluaa kannustaa jokaista asukastaan löytämään

omaan elämäntilanteeseen sopivat tavat olla elämänsä kunnossa.

Vammaisten ihmisten määrästä Iisalmissa ei ole saatavilla tarkkaa tietoa. Iisalmissa on useita kolmannen sektorin toimijoita, jotka auttavat ja tukevat vammaisia ihmisiä arjessa.

Kolmannen sektorin toimijat tekevät arvokasta työtä jakaen tietoa ja taitoa vamman kanssa jaksamisessa sekä järjestävät virkistystoimintaa. Lisäksi vammaisyhdistykset tuovat Iisalmen kaupungin vammaisneuvostotyön kautta arvokasta tietoa Iisalmen kaupungille vammaisten perusoikeuksien ja erityistarpeiden huomioon ottamisesta toimintojensa suunnitteluvaiheessa ja toteutuksessa.

2. Tausta, tarkoitus, tavoitteet

2.1 Tausta

2.1.1 Vammaispolitiikkaa ohjaava lainsäädäntö

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi vammaispolitiikkaa. Vammaispolitiikan toteuttaminen on kuitenkin kaikkien hallinnonalojen vastuulla.

Vammaispolitiikan periaatteena ovat vammaisten henkilöiden oikeus:

1. Yhdenvertaisuuteen
2. Osallisuuteen ja syrjimättömyyteen
3. Tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin

Vammaispolitiikan lähtökohtana ovat perus- ja ihmisoikeudet. Suomen perustuslain (731/1999, myöhemmin PL) 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tällä yleisellä säännöksellä ilmaistaan ihmisten yhdenvertaisuutta koskeva periaate. PL 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan

esimerkiksi sukupuolen, iän, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syy perusteella.

Vammaisuuteen liittyvä syrjintäkielto on siten kirjattu perustuslakiin. Perustuslain lisäksi myös yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä vammaisuuden perusteella. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n 2 momentissa todetaan, että välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää ovat häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Sekä yhdenvertaisuuslaki että YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016, myöhemmin vammaisyleissopimus) sisältävät säännöksen kohtuullisista mukautuksista vammaisille henkilöille. Mukautukset ovat tarpeen, jotta vammaiset henkilöt voivat nauttia oikeuksistaan ja vapauksistaan täysimääräisesti ja yhdenvertaisena muiden kanssa ilman syrjintää. Kohtuullisten mukautusten epääminen onkin eräs vammaisiin kohdistuva syrjinnän muoto.

YK:n vammaisyleissopimuksen tarkoituksena on myös edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon ja yksilöllisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamista. Yleissopimus täydentää muita YK:n ihmisoikeussopimuksia ja sen tarkoituksena on taata perus- ja ihmisoikeuksien täysimääräinen toteutuminen kaikille vammaisille henkilöille.

Vammaisyleissopimuksessa korostetaan myös vammaisten henkilöiden oikeutta osallistua itseään koskevien asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Vammaisten henkilöiden osallistaminen heitä koskevaan päätöksentekoon on YK:n vammaisyleissopimuksen mukainen velvoite. Velvoite koskee kaikilla hallinnonaloilla ja -tasoilla tehtäviä päätöksiä. Osallistumisen edellytyksenä ovat puolestaan esteettömät ja saavutettavat osallistumisprosessit.

2.2 Iisalmen vammaispoliittisen ohjelman tarkoitus ja tavoitteet

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien yleissopimuksen periaatteet luovat pohjan myös kunnalliselle vammaispoliittiselle ohjelmalle. Ihmisoikeuksien toteutus tapahtuu suurelta osin kunnissa, ihmisten arjessa.

Iisalmen kaupungin vammaispoliittisen ohjelman tarkoituksena on linjata konkreettiset tavoitteet ja toimenpiteet, joilla vahvistetaan vammaisten ihmisten oikeutta yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen, syrjimättömyyteen ja tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin.

Vammaisyleissopimuksen periaatteet luovat pohjan vammaisten ihmisten oikeuksien edistämiseksi yhdenvertaisena, osallistumisen mahdollisuudet omaavana, syrjimättömänä ja hyvinvoivana kunnan asukkaana.

Iisalmen kaupungin vammaispoliittisen ohjelman tavoitteena on mahdollistaa vammaisille ihmisille toimivien, esteettömien ja saavutettavien palveluiden tuottaminen kaikilla Iisalmen kaupungin tuottamilla hallinnonaloilla.

Tavoitteena on vammaisopimuksen mukaisten oikeuksien, kuten osallisuuden, yhdenvertaisuuden, esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutuminen kunnan kaikilla toimialoilla palvelujen tuottamisen ja toteutuksen eri vaiheissa.

Lisäksi tavoitteena on huolehtia, että kunnan kaikkien toimialojen tuottamat ja toteuttamat palvelut ovat YK:n vammaisopimuksen tarkoittamien oikeuksien, kuten osallisuuden, yhdenvertaisuuden, esteettömyyden, saavutettavuuden ja syrjimättömyyden, mukaiset.

3. Keskeiset käsitteet

3.1 Vammainen henkilö

YK:n vammaissopimuksen määrittelyn suomennoksen mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

3.2 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien ihmisten samanarvoisuutta riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Yhdenvertaisuus on kaikkien, myös vammaisten perus- ja ihmisoikeus. Se on taattu Suomen perustuslaissa, kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa sekä YK:n vammaisyleissopimuksessa. Yhdenvertaisuudesta säännellään yhdenvertaisuuslaissa.

3.3 Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen

Osallisuus tarkoittaa jonkin yhteisön jäsenenä olemista ja toimimista niin, että syntyy kokemus yhteisöön kuulumisesta. Osallisuus toteutuu yksilön ja yhteisön välisessä vuorovaikutuksessa. Osallisuuden lähikäsitteitä ovat osallistuminen ja osallistaminen.

Osallistumisen käsitettä käytetään yleisesti kansalaisten demokraattista roolia koskevassa keskustelussa. Käsitteeseen voidaan liittää kolme ulottuvuutta:

1. Osallistuminen liittyy osallisuutta konkreettisemmin kansalaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin itseään ja lähipiiriään koskevassa päätöksenteossa.
2. Osallistuminen ja osallisuus liittyvät kiinteästi toisiinsa.
3. Johonkin kuulumisen tunne muodostaa perustan osallistumiselle.

Osallistamiseen liittyy ajatus kansalaisesta passiivisena toimijana, jota kehoitetaan tai vaaditaan osallistumaan yhteiskunnallisiin toimintoihin.

Kun puhutaan osallistamisesta, on osallistumisen tarve usein lähtöisin jostakin ulkoisesta toimijasta, eikä niinkään henkilöstä itsestään.

Aloitteentekijänä ja osallistavana osapuolena voi olla esimerkiksi hallinto, joka tällaisessa tapauksessa määrittää myös sen alueen, jolla henkilön on mahdollista osallistua.

3.4 Esteettömyys

Esteettömyydellä tarkoitetaan yleensä kaikenlaisten ihmisten huomioon ottamista fyysisen, rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Rakennettu ympäristö on esteetön silloin, kun se on kaikkien käyttäjien kannalta toimiva, turvallinen ja miellyttävä käyttää.

Osalle ihmisistä esteetön rakennettu ympäristö on välttämättömyys, joskin esteettömästä ympäristöstä hyötyvät muutkin. Esimerkiksi lastenvaunujen kanssa liikkuminen, tavaroiden kuljettaminen, siivous ja tilojen huolto helpottuvat, kun ei ole kynnyksiä, portaita tai jyrkkiä luiskia. Esteettömyys ei yleensä maksa rakennusvaiheessa ”esteellistä” enempää, kyse on pikemminkin hyvästä suunnittelusta. Tästä lisää luvussa ”Asuminen sekä rakennettu ja aineeton ympäristö”.

3.5 Saavutettavuus

Saavutettavuudella viitataan usein digitaalisiin ympäristöihin. Tällä tarkoitetaan lähinnä aineetonta ympäristöä, kuten digipalveluja, verkkosivuja, tietoa, ja asenteita. Digitaalisten ympäristöjen, kuten verkkosivustojen saavutettavuudessa on otettava huomioon se, että kaikki pystyvät käyttämään sivustoja ja ymmärtämään niiden sisällön. Vammaisten ihmisten kohdalla verkkosivujen saavutettavuus voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sisällöt ovat luettavissa myös erilaisilla apuvälineillä, kuten ruudunlukuohjelmalla.

Euroopan unionin saavutettavuusdirektiivi, eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2102/2016) julkisen sektorin verkkopalveluiden ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta tuli voimaan 22.12.2016. Saavutettavuusdirektiivissä säädetään julkisen hallinnon verkkopalveluiden saavutettavuuden minimitasosta sekä keinoista, joilla saavutettavuuden toteutumista valvotaan. Direktiivin tavoitteena on edistää kaikkien ihmisten yhdenvertaista pääsyä digitaalisiin ympäristöihin. Saavutettavuusdirektiivin toimeenpaneva kansallinen lainsäädäntö, laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019), tuli voimaan 1.4.2019.

4. Varhaiskasvatus ja koulutus

Iisalmessa varhaiskasvatuksen tavoitteista, periaatteista ja toiminnasta linjataan vuonna 2022 päivitettyssä varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain (540/2018) ja YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisesti.

Iisalmessa vammaisten lasten varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa. Päiväkoti Simpukassa päiväkodissa on integroitu erityisryhmä. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tehdään yksilöllinen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelma, jonka laatimiseen ja toteuttamiseen osallistuvat lapsen päiväkotitai esiopetusryhmän henkilöstö, lapsen huoltajat sekä lapsen kuntoutuksesta vastuussa olevat tahot.

Iisalmessa erityinen tuki toteutetaan aina ensisijaisesti muun opetuksen yhteydessä lähikouluperiaatteella. Mikäli se ei ole oppilaan yksilöllisten edellytysten kannalta mahdollista, opetus järjestetään osittain tai kokonaan vaativan erityisen tuen pienryhmässä Edvin Laineen koulussa. Edvin Laineen koulussa vaativan erityisen tuen pienryhmiä on kuusi, joissa opiskelee vuosittain keskimäärin noin 50 oppilasta.

Edvin Laineen koulu toimii inklusiivisesti niin, että vuosiluokittain vaativan erityisen tuen pienryhmä ja yleisopetuksen luokka toimivat pariluokkana sulautuen yhteen ns. yhteisopettajuusmallilla. Luokanopettaja ja erityisluokanopettaja muodostavat luokalle oppimisesta ja koulunkäynnin tuesta vastaavan tiimin yhdessä koulunkäynninohjaajien kanssa.

Luokka toimii monenlaisissa joustavissa ryhmittelyissä ja oppilaat saavat tarvitsemansa yksilöllisen tuen sekä samalla myös vertaistuen ikäisiltään.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään ennen oppivelvollisuuden alkamista.

Oppivelvollisuuslain mukaan jokainen nuori on oppivelvollinen, kunnes täyttää 18 vuotta tai suorittaa toisen asteen tutkinnon. Iisalmessa toisen asteen koulutusta tarjoavat Ylä-Savon ammattiopisto, Savon ammattiopisto sekä Iisalmen lyseo. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvassa nivelvaiheen koulutuksessa. Syksystä 2022 alkaen nivelvaiheen koulutukset yhdistyivät uudeksi yhtenäiseksi koulutuskokonaisuudeksi, tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (TUVA). Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat voivat suorittaa oppivelvollisuuttaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa (TELMA).

Iisalmessa TUVA-koulutusta tarjoaa Ylä-Savon ammattiopisto. TELMA-koulutus alkoi Savon ammattiopiston järjestämänä Iisalmessa syksyllä 2023.

Toisella asteella lähtökohtana on myös koulutuksellisen yhdenmukaisuuden toteutuminen. Jokaisella tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua toisen asteen koulutukseen sekä sijoittua koulutuksen jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena jäsenenä.

5. Työ ja päiväaikainen toiminta

5.1 Yleistä

YK:n vammaisyleissopimus korostaa vammaisten ihmisten oikeutta tehdä työtä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisia henkilöitä tulee auttaa työn etsimisessä ja saamisessa sekä tarvittaessa työhön paluussa. Suomessa on suuri määrä työkykyisiä vammaisia henkilöitä, jotka ovat tahtomattaan työelämän ulkopuolella. Vammaiset henkilöt kohtaavat paljon syrjintää myös työelämässä.

YK:n vammaisyleissopimuksen artiklan 27 mukaan vammaisten ihmisten mahdollisuuksia itsenäisen elinkeinon harjoittamiseen, yrittäjyyteen, osuuskuntien kehittämiseen sekä oman yritystoiminnan harjoittamiseen on edistettävä. Parantamalla vammaisten henkilöiden työelämäoikeuksia parannetaan myös mahdollisuutta muiden oikeuksien toteutumiseen, kuten riittävään toimeentuloon.

Myös perustuslaki ja yhdenvertaisuuslaki korostavat työn merkitystä. Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön perustuslain 18 §:n mukaan. Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaan vammaisten ihmisten osalta edellytetään muun muassa kohtuullisten mukautusten tekemistä työoloihin.

Erilaiset työllistämisen tukimuodot helpottavat vammaisten ihmisten toimimista työpaikalla ja kannustavat työnantajia vammaisen ihmisen työllistämiseen. Henkilökohtaista apua on myös mahdollista hakea työtä ja opiskelua varten.

Ihmisoikeuskeskus ja yhdenvertaisuusvaltuutettu ovat julkaisseet käsikirjan vammaisten henkilöiden työllisyyden edistämiseksi ja oikeuksien vahvistamiseksi työelämässä. Käsikirjassa esitetään monia ratkaisuja yhdenvertaisempien toimintamallien rakentamiseksi ja vammaisten henkilöiden työllisyyden edistämiseksi. Käsikirjaan on koottu monipuolisesti tietoa ja työelämän yhdenvertaisuutta edistäviä käytäntöjä muun muassa etuuksista, kohtuullisista mukautuksista, rekrytoinnista sekä apuväline-, kuljetus- ja tulkkauspalveluista.

Tukimuotoja ovat esimerkiksi ammatinvalinta- ja uraohjaus sekä koulutusneuvonta, työnhaku- ja uravalmennus, palkkatuki, työhönvalmennus, työolosuhteiden järjestelytuki, työkokeilu ja oppisopimus.

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu niille pitkään työttöminä olleille työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saaville henkilöille, jotka eivät työ- ja toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön. Toiminnalla luodaan edellytyksiä työllistymiselle, koulutukselle tai osallistumiselle työllistymistä edistäviin palveluihin. Kuntouttavan työtoiminnan jakso on vähintään kolme kuukautta ja päivittäinen toiminta on vähintään neljä tuntia päivässä, vähintään yhtenä päivänä viikossa. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen perustuu aktivointisuunnitelmaan, jonka työ- ja elinkeinotoimisto ja hyvinvointialue laativat asiakkaan kanssa. Tästä säännellään laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001).

Päivä- ja työtoiminta sekä työllistymistä tukeva toiminta muodostavat puolestaan palvelujen kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on edistää sosiaalihuollon keinoin vammaisten ihmisten osallisuutta ja mahdollisuuksia työllistyä.

Hyvinvointialueen on mahdollista myöntää työtoimintaa vanhan sosiaalihuoltolain (1982/710) tai laissa kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977, myöhemmin kehitysvammalaki) mukaan. Kun uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) tuli voimaan, vanhan sosiaalihuoltolain työllistymistä tukevaa toimintaa ja työtoimintaa koskevat pykälät jätettiin vielä voimaan odottamaan laajempaa lakiuudistusta, joka liittyy sosiaalihuollon keinoin toteutettavaan työllistymisen ja osallisuuden tukemiseen.

Osana työtoimintaa voidaan järjestää myös tavallisella työpaikalla toteutuvaa avotyötoimintaa. Työtoiminnasta ei makseta palkkaa, koska kyseessä on sosiaalipalvelu. Työtoimintaan osallistuvalla voidaan kuitenkin maksaa työosuusrahaa.

Kehitysvammalain perusteella on mahdollista saada myös työhönvalmennusta joko osana työtoimintaa tai erillisenä palveluna. Työhönvalmennus on tärkeä työllistymistä tukeva palvelu.

Kehitysvammalain perusteella erityishuoltona järjestetty työtoiminta sekä työhönvalmennus ovat henkilölle maksuttomia palveluita. Tästä säännellään kehitysvammalaissa.

Päivätoimintaa on hyvinvointialueen järjestettävä vaikeavammaiselle ihmisille vammaispalvelulain (675/2023) perusteella, jos henkilö tarvitsee vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta kuuluu hyvinvointialueen erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin, joten kysymyksessä ei ole määrärahoihin sidottu palvelu. Vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta on laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992, myöhemmin asiakasmaksulaki) 4 §:n mukaisesti maksutonta. Kuitenkin esimerkiksi kuljetuksista ja aterioista voidaan periä maksu.

Kehitysvammalain perusteella järjestetään päivätoimintaa niille kehitysvammaisille ihmisille, jotka eivät voi saada vammaispalvelulain mukaista päivätoimintaa. Kehitysvammalain perusteella erityishuoltona järjestetty päivätoiminta on henkilölle maksuton palvelu.

5.2 Iisalmen kaupungin tarjoamat palvelut

Iisalmen kaupungin työllisyyspalvelut toimii kaupungin oman työllisyydenhoidon ja seudullisen TYP-palvelun tehtäväkentässä.

Kuntakokeilun asiakaskohderyhmät ovat työttömät työnhakijat, työllistettynä ja työllistymistä edistävissä palveluissa olevat henkilöt, jotka:

1. ovat alle 30-vuotiaita
2. ovat vieraskielisiä tai kotoutujia tai
3. ovat yli 30-vuotiaita, joilla ei ole oikeutta ansiopäivärahaan.

Kuntakokeilun asiakkaalla on käytettävissään laajemmat palvelut sekä oma vastuutyöntekijä, joka auttaa rakentamaan yksilöllisiä työllistymispolkuja. Jokaiselle on nimetty oma asiantuntija, joka auttaa rakentamaan polun kohti koulutusta ja työelämää. Tarvittaessa autetaan

selvittämään työkykyä ja hakeutumaan tilannetta tukeviin palveluihin.

Ohjaamo auttaa nuoria koulutus-, työ-, kesätyö- tai muissa arjen ja hyvinvoinnin asioissa, kuten esimerkiksi hakemusten ja CV:n teossa.

Työllisyyspalvelut tarjoavat kaupungille työllistetyille uutena palveluna omavalmentajan, joka yhdessä työllistetyn kanssa suunnittelee jatkopolkua työllistämiskauden päätteeksi.

Aloittavan yrittäjän palvelut on puolestaan tarkoitettu heille, jotka ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä. Tiettyjen edellytysten täytyessä on mahdollista hakea ja saada starttirahaa yritystoiminnan aloittamiseen sekä hakeutua yrittäjäkoulutukseen. Aloittavan yrittäjän palvelut tekevät tiivistä yhteistyötä TE-toimiston ja kunnan yritysneuvonnan kanssa. Iisalmen kaupungin elinvoimapaalvelut tarjoavat maksutonta ja luottamuksellista neuvontaa kaikissa yritystoiminnan elinkaaren vaiheissa.

Iisalmi-tuella edistetään heikossa työmarkkina-asemassa olevien iisalmelaisten työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Tuki voidaan myöntää myös joko osatutkintona tai kokotutkintona suoritettavaan oppisopimukseen. Iisalmi-tuki ei kuitenkaan kata palkkakustannuksia. Iisalmi-tuen hakeminen ja myöntäminen on keskitetty kaupungin työllisyyspalveluihin.

Kaupunki tarjoaa yksittäisiä kuntouttavan työtoiminnan paikkoja sekä tuottaa ryhmämuotoista toimintaa. Ryhmässä osallistujat työskentelevät perustason työtehtävissä eri työkohteissa Iisalmen alueella. Ryhmämuotoisessa kuntouttavassa työtoiminnassa kehitetään sekä osaamista että sosiaalisia vuorovaikutustaitoja. Toiminta on työelämään valmentavaa, jossa samalla tuetaan yksilön tavoitteiden toteuttamista, hyvinvoinnin lisäämistä sekä kuntoutumista. Palveluun sisältyy ryhmätoiminnan lisäksi yksilöohjausta ja valmennusta sekä eKuTy, jossa osallistujat kehittävät valmiuksiaan digitaalisessa toimintaympäristössä.

6. Asuminen sekä rakennettu ja aineeton ympäristö

Rakennettu ympäristö on esteetön silloin, kun se on kaikkien käyttäjien kannalta toimiva, turvallinen ja miellyttävä käyttää. Esteettömyyttä on muun muassa helppo pääsy rakennuksiin sekä toimimista ja asumista niissä. Esteettömyys on myös turvallista liikkumista kaduilla ja yleisillä alueilla, portaatonta siirtymistä liikennevälineisiin, selkeitä ohjeita ja opasteita, hyviä valaistusratkaisuja, visuaalisesti selkeää ja helposti hahmotettavaa ympäristöä, hyvää kuunteluympäristöä sekä kulkuväylien hyvää hoitoa.

Esteettömyys edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta, kuntalaisten hyvinvointia, itsenäistä ja omatoimista selviytymistä, kestävästä kehitystä sekä kaikille soveltuvan paremman elinympäristön suunnittelua. Kun suunnittelussa huolehditaan esteettömyydestä, syntyy kaikille soveltuvia ja turvallisia rakennuksia ja ympäristöjä. Rakennetun ympäristön esteettömyyden toteutuminen edellyttää, että vastuutahoilla on käytössään riittävä osaaminen suunnittelu- ja toteutus sekä käyttö- ja kunnossapitovaiheissa. Esteettömyyden ylläpitäminen ja parantaminen vaatii myös jatkuvaa huomiota käytössä ja kunnossapidossa sekä korjaus- ja muutosvaiheissa.

Kaupungin viranomaisen valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitettut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Myös kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina.

Iisalmen kaupungin toimitilat ovat vuonna 2019 päivitettyssä toimitilastrategiassa asettanut tavoitteeksi, että uudet ja peruskorjattavat tilat rakennetaan mahdollisimman esteettömiksi. Lisäksi on tärkeää, että olemassa oleviin tiloihin tehdään esteettömyyskartoituksia, jotta puutteita esteettömyydessä voidaan poistaa suunnitelmallisesti resurssien sallimissa puitteissa.

Iisalmen kaupunki huomioi esteettömyysseikat kaikissa uudiskohteissaan. Suuremmissa julkisissa hankkeissa esteettömyyttä pyritään kartoittamaan jo suunnitteluvaiheessa, mikä näkyy toimitilojen ja muun muassa vammaisneuvoston vuorovaikutuksena. Lisäksi kaikissa uudiskohteissa noudatetaan Valtioneuvoston asetusta rakennuksen esteettömyydestä (241/2017).

Lisäksi toimitilat teettävät oman toimitilastrategiansa mukaisesti vähintään kolme esteettömyyskartoitusta vuosittain olemassa oleviin kohteisiin. Kartoituksia on tehty muun muassa Iisalmen kulttuurikeskukseen, minkä esteettömyyttä tullaan parantamaan peruskorjaus- ja uudistamishankkeen myötä vuosien 2025–2028 aikana.

Iisalmen kaupungissa suuri osa asuinkerrostaloista on hissittömiä. Kaupunki on huomionut tämän kaavoituksessa ja pyrkinyt edistämään hissirakentamista poistamalla kaavoituksessa olevat esteet ja lisäksi kohteisiin on haettavissa hissiavustusta.

Iisalmen kaupungin kaavoitusyksikössä on toteutettu vuosina 2022–2023 hanke "Iisalmi – ikääntyvien asuinkaupunki Ylä-Savossa". Hankkeen tavoitteena oli tehdä asumisen konseptisuunnittelua, palveluiden saavutettavuustarkastelua, kartoittaa esteettömän asuin ympäristön nivoutumista esteettömään kaupunkiympäristöön ja kehittää hankkeen aikana tehtyjen suunnitelmien/kartoitusten hyödynnettävyyttä. Ikäystävällisen asumisen konseptisuunnittelua tehtiin terveyskeskuksen yhteydessä olevalle, ns. Veljeskodin tontille sekä Kankaan alueelle. Nämä tonttialueet sijaitsevat lähellä palveluita. Rakennetun ympäristön esteettömyyden nykytilan kartoittamista tehtiin Iisalmen keskusta-alueella, jossa kartoituksen kohteena olivat sekä yksityiset taloyhtiöt piha-alueineen että osa keskustan viheralueista ja niiden esteettömyydestä. Kartoituksen lisäksi esitettiin toimenpide-ehdotuksia esteettömyyden parantamiseksi kyseisillä alueilla.

Esteettömyydessä ei ole kyse vain rakennetun ympäristön tai liikkumisen esteettömyydestä. Fyysisen ympäristön esteettömyyden lisäksi saavutettavuus on tärkeä edellytys sille, että vammaiset henkilöt voivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämäalueilla.

Saavutettavuudella tarkoitetaan aineetonta ympäristöä, kuten tiedonsaantia, viestintää,

verkkosivuja, palveluja ja asenteita. Ihmisten moninaisuuden vuoksi saavutettavuus viestinnässä, tiedonsaannissa ja palveluissa usein edellyttää, että käyttäjä voi valita eri tapoja kommunikoida sekä saada tietoa ja palveluita. Esimerkiksi kuntalaki (410/2015) korostaa viestinnän selkeyttä, ymmärrettävyyttä ja saavutettavalla tavalla tiedottamista.

Saavutettavuudesta hyötyvät kaikki sähköisten palveluiden käyttäjät, mutta erityisesti he, joilla on esimerkiksi kuulo- tai näkövamma, ymmärtämisen ja oppimisen vaikeuksia, motorisia, tilapäisiä tai ikääntymisestä aiheutuneita toimintarajoitteita. Palvelujen saavutettavuudessa onkin huomioitava mahdollisuus asioida eri kanavien kautta, kuten puhelin- ja verkkopalvelu sekä kasvokkain asiointi. Lisäksi kanavien tulee olla saavutettavuus huomioiden toteutettuja.

Termillä saavutettavuus viitataan usein digitaalisiin ympäristöihin, digipalveluihin, eli verkkosivuihin ja mobiilisovelluksiin. Saavutettavuus tarkoittaa silloin verkkomaailman esteettömyyttä, helppokäyttöisyyttä, sisällön ymmärrettävyyttä ja asiakaslähtöisyyttä.

Vuonna 2016 voimaan tullut saavutettavuusdirektiivi ja sitä seurannut kansallinen lainsäädäntö vaativat julkista hallintoa ja viranomaisia tekemään digitaaliset palvelut saavutettaviksi ja varmistamaan, että jokainen ihminen pystyy käyttämään julkisia verkkopalveluita. Kun sähköiset palvelut ovat saavutettavia, voi palveluiden käyttäjä toimia sivustoilla ja erilaisissa palveluissa sujuvasti ilman käyttöä haittaavia esteitä.

Käytössä on myös erilaisia apuvälineitä, jotka helpottavat sähköisten palveluiden käyttämistä. Esimerkiksi näkövammaisten kohdalla verkkosivujen saavutettavuus voi tarkoittaa sitä, että sisällöt ovat luettavissa myös erilaisilla ruudunlukuapuvälineillä.

On tärkeää, että digitaalisten palvelujen suunnitteluun, toteutukseen ja testaukseen osallistuu eri käyttäjäryhmiä, koska saavutettavuus on eri asioita eri kohderyhmille.

Lisäksi on tärkeää muistaa, ettei kaikilla vammaisilla henkilöillä ole toimintakykyisyytensä rajoittuneisuuden vuoksi mahdollisuutta käyttää digilaitteita. Mikäli vammaisuus on esteenä digitaalisten palveluiden käytölle, on oltava myös muita mahdollisuuksia (esim. henkilökohtainen palvelu) varmistaa yhteiskunnan peruspalvelujen käyttö.

Iisalmen kaupungin verkkoviestintä muodostaa monimediaisen digitaalisen ympäristön, johon kuuluu eri kanaviin ja sovelluksiin tuotettuja verkkosisältöjä. Digitaalisessa ympäristössä julkaistavien sisältöjen tuotannossa huomioidaan saavutettavuusvaatimukset, ja sisällöntuottajia koulutetaan ja tuetaan saavutettavan viestinnän tekemisessä. Iisalmi.fi-verkkosivusto on kaupungin keskeisin viestintäkanava. Sivusto tarjoaa asukkaille ja muille sidosryhmille verkkoympäristön, jossa on mahdollista tutustua kaupungin toimintaan, osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon sekä kokea esillä olevia sisältöjä esimerkiksi tekstien, kuvien ja videoiden kautta. Sivusto toimii myös alustana eri järjestelmiin ja sovelluksiin siirtymiselle, eli alustana sähköisten palveluiden käytölle. Iisalmen kaupungin verkkoviestinnässä pyritään huomioimaan tekninen, kognitiivinen ja kielellinen saavutettavuus, jotta kaupungin digitaalinen ympäristö tarjoaisi kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistumiseen ja kokemiseen. Iisalmen kaupunki pyrkii huolehtimaan myös siitä, että Iisalmi.fi-verkkosivustolle integroidut palvelujärjestelmät ovat saavutettavia.

7. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut

Kulttuuri ja vapaa-aika-vastuualueen muodostavat kansalais- ja musiikkiopisto, kirjasto- ja kulttuuripalvelut sekä liikunta- ja nuorisopalvelut. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen tavoitteena on lisätä hyvinvointia, terveyttä ja elämän mielekkyyttä kaikissa ikäryhmissä. Yhteistyö eri toimijoiden, kuten kolmannen sektorin kanssa on keskeistä. Vuoden 2023 alusta alkaen vastuualueelle perustettiin osallisuus- ja hyvinvointikoordinaattorin tehtävät. Koordinaattori koordinoi koko kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja tekee yhteistyötä mm. vammais-, potilas- ja kansanterveysyhdistysten kanssa.

7.1 Liikunta- ja nuorisopalvelut

Monipuoliset liikunta- ja nuorisopalvelut vahvistavat kaikkien kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta. Lähtökohtana on, että vammaiset ihmiset voivat osallistua vapaa-ajantoimintaan yhdessä muiden kanssa ja voivat harrastaa esimerkiksi säännöllistä liikuntaa muiden tavoin. Vammaisten ihmisten osallistumista vapaa-ajanpalveluihin voidaan tukea muun muassa palvelujen helpolla saatavuudella huomioiden rakennetun ympäristön esteettömyysasiat ja palkkaamalla ohjattuun toimintaan koulutettuja ohjaajia.

Iisalmessa on hyvät mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen. Iisalmen kaupungin liikuntapalvelut vastaavat erityisliikunnan organisoinnista kunnassa. Erityisliikunnan palveluilla lisätään tasavertaisia osallistumisen mahdollisuuksia. Erityisliikunnalla tarkoitetaan sellaisten henkilöiden liikuntaa, joiden on vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan. Tärkeimpien, vammaisten henkilöiden käytössä olevien liikuntatilojen ja -alueiden esteettömyyttä on pystytty parantamaan. Parannuksia on tehty muun muassa Paloisvuoren ulkoilualueella erillisen Paloisvuoren kehittämissuunnitelman mukaisesti.

Vuonna 2023 Iisalmeen avautunut uusi uimahalli Saukko on yksi tärkeimmistä eri vammaisryhmien liikuntapaikoista. Esteettömyys on ollut uuden uimahallin yksi tärkeimmistä

turvallisuutta ja osallisuutta parantava asia. Uimahallin esteettömyyttä on kartoitettu jo suunnitteluvaiheessa vammaisneuvoston, vammaisjärjestöjen ja fysioterapeuttien kanssa. Rakennuksessa on muun muassa esteettömät pesu- ja pukuhuoneet, allasosastot sekä erilliset pesu- ja saunaosastot vammaisryhmille.

Liikuntapalvelut järjestävät soveltavaa liikuntaa sekä sisä- että vesiliikuntana noin 20 ohjattua liikuntaryhmää viikossa. Iisalmessa on käytössä vammaisille ja pitkäaikaissairaille EU-vammaiskortti sekä avustajakortti. Molemmat kortit on käsitelty yhteiskokouksessa vammaisneuvoston kanssa ja todettu niiden tarpeellisuus. EU-vammaiskortin myöntää Kela. EU-vammaiskortti mahdollistaa maksuttoman sisäänkäsyn uimahallipalveluihin. Kortin haltijan avustaja tai tukihenkilö pääsee maksutta palveluihin silloin, kun kortissa on A-merkintä. EU-vammaiskortti on kätevä tapa todentaa etujen tarpeellisuus.

Avustajakortti oikeuttaa avustajan vapaaseen sisäänkäsyyn liikuntatiloihin ja tapahtumiin avustettavan ollessa mukana. Eniten korttia käytetään uimahallissa. Uuden uimahallin myötä myös yli 65 vuotta täyttäneiden seniorikortti uudistettiin lisäämällä korttiin eri vaihtoehtoja käytön mukaisesti. Seniorikortin merkitys ikääntyvien säännöllisen liikunnan ja sitä kautta terveyden ja hyvinvoinnin lisääjänä on kyselytutkimuksen mukaan merkittävä. Lasten ja nuorten harrastamisen lisäämiseksi Iisalmen harrastamisen malli on vakiinnuttanut toimintansa ja tällä hetkellä ohjattuja liikuntakerhoja järjestetään yhteensä noin 50 ryhmää viikossa heti koulupäivän yhteyteen. Koulupäivän jälkeen kokoontuviin Iisalmen harrastamisen mallin IHMe ryhmiin on mahdollisuus osallistua henkilökohtaisen avustajan, tukihenkilön tai aikuisen harrastuskaverin kanssa.

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta jakaa vuosittain toiminta-avustuksia noin 15 vammaisjärjestölle. Lisäksi vammaisurheilijoita tuetaan saavutusten mukaan jakamalla urheiluapurahoja. Muut harkinnanvaraiset kohdeavustukset siirtyivät kaupunginhallituksen päätöksen (9.5.2022 § 119) mukaisesti sivistys- ja hyvinvointitoimialalle ja pitävät sisällään kohdeavustukset mm. potilas- ja kansanterveysjärjestöille. Suurimpien avustuksen saajien kanssa on siirrytty sopimusperusteiseen yhteistyöhön. Järjestely selkeytti avustusten

käsittely- ja myöntämisprosessia sekä lisäsi hyvinvointijaoston ja sivistys- ja hyvinvointilautakunnan mahdollisuuksia vaikuttaa kaupungin terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyöhön ja yhteistoimintaan kolmannen sektorin kanssa. Yksityiset palveluntuottajat kuten fysikaaliset hoitolaitokset ja vammaisjärjestöt järjestävät Iisalmessa erityisryhmien liikunta- ja kuntoutuspalveluja.

Nuorisopalvelut järjestävät perinteisenä tapahtumana juhannustanssit Kyllikinrannan tanssilavalla. Tapahtuman järjestelyissä on ollut mukana twist-kesätyönuoria ja toiminta edistää ko. nuorten yhdenvertaisuuskasvatusta.

7.2 Kulttuuri- ja kirjastopalvelut

Vammaisilla ihmisillä on yhtäläinen ja tasavertainen oikeus kulttuuripalveluihin ja harrastuksiin. Iisalmen kaupungin ja sen kumppaneiden tulee tarjota monipuolisia kulttuuripalveluja helposti saavutettavissa tiloissa ja ottaa huomioon vammaisten erityistarpeet. On myös tärkeää, että tukipalvelut, kuten esimerkiksi kuljetus ja avustajat toimivat hyvin.

Iisalmen kaupungin kulttuurikeskuksen hankesuunnittelu on valmistunut keväällä 2023. Rakennuksen parannushankkeen suunnitelmissa on huomioitu rakennukseen uusi, helpommin saavutettava hissi, sillä nykyinen hissi sijaitsee vaikeasti löydettävässä paikassa. On myös suunniteltu, että näyttelytilat siirrettäisiin katutasoon. Nykyisistä näyttelytiloista alakerran tila Venny on hankalasti tavoitettavissa ja aulan näyttelytila on esteetön. Suunnittelun edetessä esteettömyyttä tullaan selvittämään tarkemmin ja kuulemaan sekä ikäihmistenneuvostoa että vammaisneuvostoa. Hankesuunnitelman pohjana on ollut esteettömyyskartoitus.

Kulttuurikeskuksessa on tarjolla monipuolisesti konsertteja, teatteria ja näyttelyitä. Saleihin, lämpiöön ja kahvilaan on esteetön pääsy, ja saleissa on käytössä induktiosilmukka. Invapaikkojen käyttöä Eino Säisä -salissa on helpotettu siirtämällä mahdollisten tehostepöytien paikat salin takaosaan.

Kulttuuripalveluiden osallistavan budjetoinnin kokeiluissa on huomioitu kaupunkilaisten

toiveita, ja tapahtumia on pidetty myös ulkotiloissa. Niissäkin on huomioitu esteetön pääsy. Ikäihmisille tullaan suunnittelemaan oma tapahtuma heidän toiveidensa pohjalta.

Juhani Ahon museon pihapiiriin on esteetön pääsy, mutta museorakennuksiin on liikuntavammaisten ihmisten hankala päästä. Museorakennukset ovat suojeltuja, joten suuria muutoksia niihin ei voida tehdä.

Kirjaston tarjoamat palvelut ja tapahtumat ovat esteettömiä. Kirjaston tiloissa on käytössä kannettava induktiosilmukka. Kirjastoauto Pokkarissa on invahissi. Kirjastolla on tarjolla erilaisia aineistoja (äänikirjat, selkokirjat, isotekstiset kirjat ja sähköiset aineistot) vammaisille ihmisille ja ikäihmisille ja niitä voi tilata kotiin myös kirjaston kotipalvelun kautta.

7.3 Kansalais- ja musiikkiopisto

Kansalaisopisto tarjoaa laajalti monipuolisia harrastusmahdollisuuksia. Vammaisryhmiin kuuluvat henkilöt voivat osallistua monille kursseille yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa, mutta heille on tarjolla myös erityisryhmiä. Vammaisryhmille on tarjolla bändi- ja maalauskursseja, palvelutaloissa on myös omia harrasteryhmiä. Kulttuurikeskuksessa on tarjolla myös hitaasti etenevää tietotekniikkaopetusta. Kansalaisopisto voi tarjota joustavasti uusia kursseja kysynnän mukaan ja myös kaikille tarkoitetuilla yleiskursseilla voi olla mahdollisuus erilaisten vammojen vuoksi opetuksen eriyttämiseen. Kansalaisopiston tilat ovat pääosin toisessa kerroksessa, mikä voi hankaloittaa joidenkin vammaisten ihmisten osallistumista kursseille (hissiongelma).

Musiikkiopistossa on siirrytty oppilaiden sisäänottoon ilman pääsykokeita, mitkä aukaisevat tien myös vammaisille ihmisille ja erityisoppilaille. Pääosin musiikin opetus erityisryhmille hoidetaan kuitenkin kansalaisopiston kautta. Myös useat vammaisjärjestöt tarjoavat jäsenilleen kulttuuritoimintaa ja harrastusmahdollisuuksia. Tämä lisää osaltaan kulttuuritarjontaa, johon vammaisilla ihmisillä on mahdollista osallistua.

Molemmille opistoille on myönnetty Euroopan Unionin Erasmus+ rahoitusta ulkomaan

opintojaksoihin ja niihin toivotaan erityisesti muita heikommassa asemassa olevien opiskelijoiden osallistumista. Avustajan käyttöön matkalla voidaan anoa lisärahoitusta.

8. Vammaispalvelukeskukset

Pohjois-Savon hyvinvointialueella toimii viisi vammaispalvelukeskusta, keskuspaikkoinaan Iisalmi, Siilinjärvi, Kuopio, Suonenjoki ja Varkaus. Vammaispalvelukeskuksissa viranhaltijatyössä toimii sosiaalityöntekijöitä ja sosiaali- tai palveluohjaajia, jotka toimivat vammaispalveluiden asiakkaiden omatyöntekijöinä.

Vammaispalvelukeskusten keskeisiä viranomaistehtäviä ovat vammaisten asiakkaiden:

1. Palveluohjaus ja asiakasohjaus
2. Palvelutarpeen arvioinnit
3. Palvelusuunnitelmien laatiminen ja päivittäminen
4. Viranhaltijapäätökset asiakkaille myönnettävistä palveluista (sosiaalihuolto-, vammaispalvelu- ja kehitysvammalaki, omaishoito- ja perhehoitolaki)

9. Vammaisneuvosto

Kuntalaki (410/2015) 28 § velvoittaa kuntia ottamaan vammaiset ihmiset mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon. Vammaisneuvosto on kuntalain mukainen osallistumis- ja vaikuttamiskanava. Se on yhteistyöelin, joka tuo vammaisten ihmisten äänen kuuluville, edistää heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan ja toimii linkkinä vammaisten ihmisten ja päättäjien sekä viranhaltijoiden välillä. Vammaisneuvostossa on edustettuina vammaiset ihmiset sekä heidän omaisensa ja vammaisjärjestönsä. Neuvostossa on myös kunnan viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä vuoropuhelun varmistamiseksi.

Vammaisneuvostolle on annettava vaikutusmahdollisuus kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä muun muassa vammaisten ihmisten hyvinvoinnin, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. Vammaisneuvoston osallistuminen kunnan rakentamishankkeisiin jo niiden suunnitteluvaiheessa on erityisen tärkeää. Lisäksi vammaisneuvosto voi ottaa kantaa kunnan toimintoihin tekemällä aloitteita ja antamalla lausuntoja.

Myös vammaisneuvostolla on tärkeä tehtävä vammaisia ihmisiä koskevan paikallisen tiedon tuottamisessa. Esimerkiksi esteettömyyskatselmuksat yhdessä kunnan edustajien kanssa tuovat esille arvokasta tietoa kunnan eri kohteiden tai palvelujen esteettömyydestä, saavutettavuudesta ja niiden mahdollisista korjaustarpeista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille on vaikuttanut myös kunnan vammaisneuvoston toimintaan. Pohjois-Savon hyvinvointialueella on vaikuttamistoimielimenä myös vammaisneuvosto, jonka jäsenet on valittu hyvinvointialueen kunnissa toimivista vastaavista vaikuttamistoimielimistä. Iisalmen vammaisneuvostosta hyvinvointialueelle on valittu yksi varsinainen jäsen sekä varajäsen.

10. Tavoitteet vuosille 2024-2030

Iisalmen kaupungin vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet.

1. Esteettömät ja saavutettavat palvelut ja ympäristö
2. Osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet asioissa, jotka koskevat vammaisia ihmisiä
3. Yhdenvertaisuus
4. Syrjimättömyys
5. Vammaisten ihmisten työllistyminen

11. Toimenpiteet ja seuranta

Kaupungin toimialat huomioivat Iisalmen kaupungin vammaispoliittisen ohjelman tavoitteet palveluiden suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Toimialat ovat asettaneet omat toimenpiteet, jotka toteuttavat vammaispoliittista ohjelmaa. Vammaispoliittisen ohjelman toteutumista seurataan vuosittaisen hyvinvointiraportin yhteydessä.

11.1 Vammaispoliittisen ohjelman työryhmän suosittelemat toimenpiteet

Osana työryhmän työskentelyä työryhmä suosittelee seuraavia toimenpiteitä koko Iisalmen kaupungin organisaatiolle.

Iisalmen kaupungin verkkosivujen ja lomakkeiden saavutettavuus.
Yksityisten toimijoiden kannustaminen esteettömyyden kehittämiseen rakennuksissa, kuten keskusta-alueen kaupoissa, ravintoloissa, ja kahviloissa ja muissa palveluissa.
Huolehditaan Iisalmen kaupungin henkilöstön riittävästä yhdenvertaisuusosaamisesta ja koulutetaan henkilöstöä tarvittaessa.
Huomioidaan ja viestitään positiivisessa mielessä esteettömästä ympäristöstä.
Iisalmi juhlistaa vammaisten päivää 3.12.
Huolehditaan neuvostojen riittävästä resursseista ja osallisuudesta Iisalmen kaupungissa.
Iisalmen kaupungin henkilöstöpolitiikassa tulisi mahdollistaa vammaisten henkilöiden työskentely heidän resurssien mukaan ja tarvittavat mukautustarpeet huomioiden.

11.2 Iisalmen kaupungin toimialojen toimenpiteet

Toimialojen toimenpiteet suhteessa Iisalmen kaupungin vammaispoliittisen ohjelman tavoitteisiin.

Toimenpiteet sivistys- ja hyvinvointitoimiala
Varhaiskasvatus, perusopetus ja toisen asteen koulutus toteutuvat ensisijaisesti inklusioperiaatteen mukaan niin, että vammaisen lapsen ja nuoren tarvitsema erityinen tuki tarjotaan lähipalveluna.
Ryhmät varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa muodostetaan siten, että lasten/oppilaiden hoito, kasvatus ja opetus voidaan toteuttaa opetussuunnitelmien mukaisesti inklusiivisesti ottaen huomioon erityisen tuen tarve.
Henkilöstö sijoitetaan niin, että päivähoitoyksiköissä ja kouluissa on monipuolista osaamista.
Turvataan riittävät henkilöstöresurssit varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella.
Turvataan riittävät resurssit henkilöstön osaamisen vahvistamiseen täydennyskoulutuksen avulla varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella.
Yhdenvertaisuuskasvatusta lisätään kouluissa ja varhaiskasvatuksessa.
Kaupunki ja sen yhteistyökumppanit tarjoavat tasavertaiset mahdollisuudet kuntalaisille liikuntapalvelujen käyttämiseen ja kulttuurin harrastamiseen.
Liikunnan esteettömyyttä ja saavutettavuutta liikuntapaikoilla, -alueilla ja toiminnoissa lisätään.
Soveltavan liikunnan ohjauksen laatu varmistetaan.

Kulttuurikeskuksen peruskorjauksen yhtenä tärkeimmistä tavoitteista on esteettömyyden parantaminen.

Järjestöyhteistyön edistäminen vammais-, potilas- ja kansanterveysjärjestöjen kanssa. Turvataan kolmannen sektorin toimintaedellytykset hyvinvoinnin edistämiseksi. Avustusmäärärahat ovat vähintään edellisvuosien tasolla.

Tekninen toimiala

Varmistetaan yhdessä kiinteistöosakeyhtiö Petterinkulman kanssa, että Iisalmissa on riittävästi esteettömiä, erikokoisia ja kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja. Tonttitarjonnassa edistetään mahdollisimman monipuolista ja monimuotoista tonttitarjontaa omistusasumiseen.

Asuntopoliittisessa työryhmässä huomioidaan esteettömän asumisen edellytysten turvaaminen palveluiden ääreen.

Pyritään siihen, että julkisissa virastoissa, sosiaali- terveyspalveluissa on esteetöntä asioida ja liikkua. Kohteista tehdään vuosittain esteettömyyskartoituksia, mutta vain osa parannustarpeista on toteutunut. Toimitilat -vastuualueella laaditaan kaupungin hallinnassa olevien julkisten tilojen esteettömyyden kehittämissuunnitelma.

Kaupunki lisää tiedottamista Aran myöntämistä korjausavustuksista yksityisille asuinkiinteistöjen omistajille.

Kaupunki on huomioinut kaavoituksessa esteettömyyskorjauksiin kannustamisen mm. poistamalla kaavoituksessa olevat esteet hissirakentamiselle sekä myöntämällä hissiavustusta hissittömiin kerrostaloihin.

<p>Kaavoitus ja rakennusvalvonta järjestävät vuonna 2024 tehdyn esteettömyyskartoituksen pohjalta tiedotustilaisuuden esteettömyyden edistämiseksi ja hissirakentamisen vauhdittamiseksi asuinrakennuksissa.</p>
<p>Liikuntaesteisten pysäköintipaikkojen mitoitus on suositusten mukainen ja niitä on riittävästi lähellä palveluja.</p>
<p>Rakentaminen on hyvälaatuista. Kaupungin omat uudisrakennuskohteet rakennetaan esteettömiksi. Olemassa olevien rakennusten esteettömyyttä parannetaan mahdollisuuksien mukaan muiden korjaustöiden yhteydessä.</p>
<p>Talviauraukset tehdään niin, että lumikasoja ei jätetä kadulle, jotta pyörätuolillakin voisi liikkua turvallisesti. Liukkaalla kelillä huolehditaan riittävästä hiekoituksesta.</p>
<p>Pyörätuolirampeja on riittävästi.</p>
<p>Tarvittaessa kunnallistekniikka tekee yhteistyötä kiinteistönomistajien kanssa, jotta esteettömyys voi toteutua mahdollisimman hyvin.</p>
<p>Iisalmen kaupungin omistamien julkisten rakennusten verkkosivuille päivitetään rakennuksen esteettömyystiedot. Kaupungin verkkosivuille päivitetään myös esteettömät ulkoilualueet ja -reitit.</p>
<p>Kuntalaisia aktivoidaan naapuriavun antamiseen.</p>

Työllisyys- ja kansainvälisyyspalvelut
Työllisyys- ja kansainvälisyyspalvelut toimivat jatkossakin esteettömissä tiloissa, joihin on mm. kulkurampit/hissi.
Työllisyys- ja kansainvälisyyspalveluissa jokainen asiakas palvellaan yksilönä, tulkkia ja tukevia kommunikaatiomenetelmiä käytetään asiakastapaamisissa.
Vammaisen ihmisen työllistymistä tuetaan mm. palkkatuella, lisalmi-tuella ja erilaisilla tuetun työn muodoilla (mm. työkokeilut ja kuntouttava työtoiminta). Työllistymistä ohjaavat asiakkaan tarpeet sekä lait.
Vammaisen ihmisen työllistymistä tuetaan erilaisin palveluin. Työllistymistä ohjaavat asiakkaan tarpeet sekä lait.

Lainsäädäntö

Euroopan unionin saavutettavuusdirektiivi, eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2102/2016)

Kuntalaki (410/2015)

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Sosiaalihuoltolaki (710/1982) kumottu

Suomen perustuslaki (731/1999)

Vammaispalvelulaki (675/2023)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016)